

ВІДГУК

офіційного опонента

про дисертацію Дрокіної Аліни Сергіївни

«Формування інформаційної компетентності майбутніх

учителів початкової школи в процесі професійної підготовки»,

представленої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок з планами відповідних галузей науки. Еволюційні зміни у системі вищої педагогічної освіти України супроводжуються пошуком шляхів модернізації умов, сприятливих для постійного професійного саморозвитку і самовдосконалення особистості студентів. Важливим стає розуміння світу як динамічно змінного, у якому пріоритетом фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи є орієнтація на сформованість компетентностей, серед яких чільне місце займає здатність швидко адаптуватися до постійно зростаючих вимог інформаційного суспільства.

У зв'язку зі розбудовою Нової української школи, реформуванням початкової її ланки, постає проблема формування інформаційної компетентності майбутніх учителів, яка виходить на перший план серед завдань вищої педагогічної освіти, оскільки в Україні відбувається об'єктивний процес проникнення інформаційних технологій у всі галузі життєдіяльності.

У цій площині своєчасним є звернення Дрокіної Аліни Сергіївни до актуальної проблеми фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Доцільність дисертаційного дослідження підсилюється й необхідністю розв'язання суперечностей між зростаючими потребами суспільства в педагогах нової формації, здатних до впровадження сучасних ІКТ, і недостатньою розробленістю теоретико-методичних засад їхньої підготовки в закладах вищої педагогічної освіти; зростаючими вимогами до рівня сформованості інформаційної компетентності у майбутніх учителів початкової школи та недостатньою розробленістю теоретичних і методичних засад її формування.

Вважаємо, що дисертантка коректно сформулювала понятійний апарат, чітко визначила вихідні позиції дослідження: об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження, обґрунтувала й достовірно представила здобуті результати.

Подана до розгляду робота характеризує належний рівень систематизації матеріалу, що відображено в розкритті теоретичних підходів до визначення сутності та особливостей процесу формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки.

Дисертантка здійснювала дослідження відповідно до тематичного плану комплексної теми кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради «Реалізація системи фахової підготовки в умовах інноваційного освітнього середовища вищого педагогічного навчального закладу».

Здобувачка справедливо констатує відсутність єдиного підходу до визначення сутності поняття «Інформаційна компетентність майбутніх учителів», тенденцію до поступового його змістовного уточнення і наповнення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих Аліною Сергіївною Дрокіною у дисертаційному дослідженні забезпечені: професійним розв'язанням низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження; використанням широкої джерельної бази за темою дисертації і достатнім масивом аналітичних даних (список використаних джерел складає 335 позицій); відповідністю предметної спрямованості дисертації паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти; достатньою географією та великою кількістю напрямів апробації отриманих результатів на 16 науково-практичних конференціях, серед яких 7 міжнародних.

Обґрунтованість та достовірність більшості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, можна охарактеризувати як достатні, і в цілому вони не викликають сумніву.

Обґрунтованою і логічною є структура дисертації. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (355 позицій на 33 с.), 15 додатків (76 с.). Загальний обсяг дисертації – 308 сторінок, з яких 178 сторінок основного тексту. Робота містить 15 таблиць і 18 рисунків.

Грунтовний аналіз значного масиву наукової, навчально-методичної літератури з проблеми формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки, дозволив Аліні Сергіївні Дрокіній ґрунтовно висвітлити теоретичні засади дослідження, сформулювати його вихідні положення.

Заслуговує схвалення спроба авторки узагальнити теоретичний матеріал із різних наукових сфер – історично-філософської, психологічної та педагогічної, що свідчить про різноплановість дослідження проблеми. На основі проведеного аналізу наукових джерел та власного досвіду роботи, здобувачка визначила сутність інформаційної компетентності, виокремила її структурні компоненти, а також зазначила їх місце в структурно-функціональній моделі формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки.

Аналіз дисертаційного дослідження дозволяє стверджувати про високий рівень наукової новизни, яка полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробці й експериментальній перевірці структури інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи, що містить інформаційно-когнітивний, інформаційно-методичний та інформаційно-комп'ютерний компоненти та дозволяє системно формувати в майбутніх учителів початкової школи інформаційну компетентність; мікродидактичному комплексному методі організації засвоєння інформації майбутніми вчителями початкової школи, алгоритм якого містить кроки квазіпрофесійних дій з

усвідомлення мети навчальних завдань, сприйняття й усвідомлення навчальної інформації, засвоєння, закріплення та застосування навчального матеріалу, а також самоконтролю та самооцінки, що дозволило поліпшити якість засвоєння навчальної інформації; структурно-функціональній моделі формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи, що містить методологічно-цільовий, змістово-технологічний, контрольньо-результативний блоки, які побудовано на основі запропонованої структури інформаційної компетентності та мікродидактичного комплексного методу організації засвоєння інформації майбутніми вчителями початкової школи, що дозволило підвищити рівень формування інформаційної компетентності; в уточненні діагностико-критеріальної бази педагогічного моніторингу процесу формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи за особистісним, змістовим, операційним, акмеологічним критеріями.

Структура дисертації є логічною й адекватно відбиває траєкторію руху теоретичного і експериментального дослідження, відповідає меті та завданням роботи. Оцінка змісту роботи дає підстави стверджувати, що одержані наукові результати є обґрунтованими. Досягненню поставленої мети сприяли логічно сформульовані та реалізовані завдання. У вирішенні поставлених завдань здобувачкою використано сукупність наукових методів, які відображають діалектичну єдність теоретичного і емпіричного рівня пізнання. Аліна Сергіївна Дрокіна аргументовано доводить, що впровадження структурно-функціональної моделі формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процес професійної підготовки сприятиме конкурентоспроможності випускників закладів вищої педагогічної освіти.

Важливим для наукової розвідки є обґрунтування педагогічних умов, що сприяють результативності процесу формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи: створення у ЗВО інформаційно-педагогічного середовища, спрямованого на формування у фахівців інформаційної компетентності; активне залучення їх до квазіпрофесійної діяльності в ньому з метою формування позитивної мотивації та методичного

досвіду раціонального використання ІКТ у професійно-методичній діяльності, реалізації контекстного навчання; удосконалення змісту, форм, методів і прийомів, навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в ЗВО.

У структурі інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи здобувачкою виокремлено взаємопов'язані компоненти, а саме: інформаційно-когнітивний, інформаційно-методичний, інформаційно-комп'ютерний. Кожний із компонентів характеризується певним змістовим наповненням, що відповідає особливостям педагогічної діяльності майбутніх учителів початкової школи.

Розроблена дисертанткою структурно-функціональна модель формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи, яка обґрунтована метою дослідження та реалізується через взаємодію методологічно-цільового (базується на методологічних підходах, визначає принципи реалізації процесу формування інформаційної компетентності, функції інформаційної компетентності), змістово-технологічного (обумовлюється структурними компонентами інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи та базується на реалізації орієнтаційного, процесуального, діагностичного етапів; містить відповідні технологічні заходи, передбачає освітню діяльність здобувачів освіти у процесі вивчення фахових дисциплін, виконання самостійної роботи; проходження різних видів педагогічної практики, упровадження доцільних методів і форм, які забезпечують формування інформаційної компетентності) та контрольньо-результативного (передбачає педагогічну діагностику процесу формування інформаційної компетентності) блоків.

Про ефективність здійсненого дослідження свідчать отримані результати, їх якісний та кількісний аналіз, які узагальнені в таблицях. Вірогідність отриманих результатів доведена засобами математичної статистики, зокрема за коефіцієнтом кореляції r Пірсона та t – критерієм Стьюдента. Глибокий і системний аналіз проблеми дослідження дав можливість здобувачці

сформулювати достатньо обґрунтовані висновки до розділів та загальні висновки, що відповідають поставленій меті та завданням дослідження.

Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації. Дисертація є завершеною роботою, в якій із належною послідовністю та змістовністю висвітлено теоретичні і методичні аспекти розробки й етапи реалізації процесу формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Зміст дослідження та його результати засвідчують широку ерудицію здобувачки, яка здатна усвідомлювати і глибоко розуміти педагогічні процеси, які відбуваються в галузі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи, формулювати самостійні висновки, системно охоплювати різні аспекти досліджуваних явищ, критично та творчо мислити.

Практичне значення результатів дослідження полягає у створенні й упровадженні в освітній процес: розробленої авторської навчальної програми спецкурсу «Інформаційна компетентність учителя початкової школи», де презентовано тематику лекційних і практичних занять та завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти; комплексу квазіпрофесійних тренінгів, електронних навчально-методичних ресурсів. Безсумнівним практичним досягненням авторки є осучаснення змісту методик викладання дисциплін циклу професійної підготовки, зокрема доповнення змісту навчальних програм «Загальна педагогіка», «Методика виховної роботи», «Основи педагогічної майстерності», «Робота з батьками», «Нові інформаційні технології, ТЗН та методика викладання інформатики».

Теоретичні положення, практичні напрацювання, результати дослідження викладені в дисертації, програмі спецкурсу, а також позааудиторних заходах інформаційно-методичного спрямування можуть бути використані в освітньому процесі педагогічних закладів вищої освіти для підвищення рівня інформаційної компетентності як майбутніх учителів початкової школи, так і вчителів-предметників; стануть цікавим для науково-педагогічних працівників.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Аналіз публікацій Дрокіної Аліни Сергіївни засвідчив їхню відповідність (кількісну та якісну) вимогам до оприлюднення результатів дослідження. Основні наукові положення та результати дослідження відбито в 25 одноосібних публікаціях автора, із них 7 статей – у провідних наукових фахових виданнях України (у тому числі 1 стаття – в електронному фаховому виданні); 1 стаття – у зарубіжному періодичному виданні; 1 авторська навчальна програма спецкурсу; 16 публікацій за матеріалами наукових конференцій різного рівня.

Ознайомлення з авторефератом дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом, який достатньо повно охоплює усі складові наукової праці та оформленням, він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. Наголошуємо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Підкреслюючи достовірність, обґрунтованість і достовірність наукових здобутків дисертантки, варто в контексті наукової полеміки висловити **окремі зауваження та побажання.**

1. Вважаємо, що зміст роботи значно поліпшився б, за умови здійснення порівняльного аналізу досвіду щодо формування інформаційної компетентності вчителів початкової школи в системі педагогічної освіти України та інших країнах.

Варто було б передбачити такий напрям дослідження серед перспектив наукових пошуків авторки.

2. Вважаємо, що дисертаційна робота набула б ще більших ознак прогностичності, якби ключові компетентності Нової української школи були осмислені в якості контексту базових понять дослідження.

3. На нашу думку, бажано було б ширше висвітлити як саме використання розробленої авторкою моделі дозволяє сформувати індивідуальну освітню траєкторію здобувачів вищої освіти.

4. Вважаємо, що авторці дисертації доцільно було б більш конкретно презентувати кожен із педагогічних умов у контексті реалізації Концепції Нової української школи.

Водночас, вважаємо, що вказані зауваження та побажання мають дискусійний характер та не знижують загальної позитивної оцінки дослідження.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.
Аналіз дисертації Дрокіної Аліни Сергіївни «Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки» дозволяє зробити висновок, що вона має теоретичне і прикладне значення для розвитку теорії і методики професійної освіти, відповідає вимогам МОН України пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами від 19.08.2015 року, Постанова Кабінету Міністрів України № 656), а її авторка, Дрокіна Аліна Сергіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти
Бердянського державного
педагогічного університету

Катерина СТЕПАНЮК

Учений секретар

Ольга ПОПОВА

